

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-71>

**LEGAL FRAMEWORK FOR APPLYING RESTRICTIONS
ON PREVENTION OF ADMINISTRATIVE OFFENSES RELATED
TO CORRUPTION UNDER MARTIAL LAW IN UKRAINE**

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА ЗАСТОСУВАННЯ
ОБМЕЖЕНЬ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ
ПРАВOPOPУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ КОРУПЦІЄЮ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Sharyi Yu. A.

Zaporizhzhia National University

Шарий Ю. А.

*Запорізький національний
університет*

Функціонування будь-якої сфери життєдіяльності завжди ґрунтується на законодавстві країни та тих нормативно-правових актах, що забезпечують відповідну правову основу для регулювання відносин між учасниками, встановлюють правила та процедури, які необхідні для організації конкретного напрямку діяльності. В.І. Риндюк зазначає, що законодавство слід розглядати як «спосіб існування норм права у джерелах права на загальному рівні, в юридичних формах джерел права, що мають вищу юридичну силу (законодавчих актах), та на особливому рівні, в юридичних формах джерел права, що мають меншу (підзаконну) юридичну силу (підзаконні нормативно-правові акти)» [1, с. 139]. У цілому нормативно-правова основа (нормативний запас, нормативний актив, нормативна база) – це система нормативних актів, що регулює певну сферу суспільних відносин. Вона є фундаментом правової системи, без якої неможливе її функціонування та включає в себе закони, підзаконні акти, міжнародні договори, а також інші нормативні документи, які визначають права, обов'язки, відповідальність суб'єктів правовідносин. Тобто, саме законодавство виступає основою, на якій ґрунтується та здійснюється діяльність, у тому числі спеціально уповноважених суб'єктів щодо застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану; встановлюються правові підстави для застосування обмежень у зазначеній сфері, їх

особливості, а також визначаються повноваження органів державної влади у цій сфері.

Нормативно-правову основу застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні становить сукупність всіх нормативно-правових актів, які містять норми права, що визначають особливості застосування відповідних превентивних інструментів.

Для полегшення сприйняття всього масиву нормативно-правових актів у відповідній сфері, варто їх умовно розділити на групи: акти національного законодавства та акти міжнародного законодавства. Такий поділ дозволить краще зрозуміти національні та міжнародні правові норми, а також забезпечить більшу ясність у вивченні та застосуванні законодавства. Групу актів національного законодавства також варто відобразити через сукупність двох складових:

1) нормативно-правові акти, що визначають особливості правового режиму воєнного стану та

2) нормативно-правові акти, які визначають застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією. Варто детальніше охарактеризувати елементи кожної із виокремлених груп.

Якщо вести мову про акти національного законодавства, що визначають особливості правового режиму воєнного стану, перш за все, слід звернути увагу на Конституцію України. Основний Закон держави закріплює загальні принципи, засади реалізації прав і свобод людини і громадянина, в тому числі і в умовах воєнного стану, а також встановлює перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які не можуть бути обмежені. Норми законів України містять більш деталізовані положення з приводу особливостей правового режиму воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 р. «Про правовий режим воєнного стану» [2] визначає поняття воєнного стану та його правову основу; порядок введення, припинення та скасування воєнного стану; перелік заходів, які запроваджуються або застосовуються (і які цілком обґрунтовано можна віднести до категорії обмежень). На додаток, варто звернути увагу на безпосередній зв'язок положень Закону України від 12.05.2015 р. «Про правовий режим воєнного стану» в окремій частині із антикорупційним законодавством, зокрема щодо особливостей призначення посадових осіб на державну службу; проведення спеціальної перевірки; специфіки призначення на посади, які передбачають зайняття

відповідального або особливо відповідального становища, або на посади з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджується Національним агентством з питань запобігання корупції. Низку важливих для розуміння і сприйняття понять містить Закон України від 06.12.1991 р. «Про оборону України» [3], Закон України від 03.02.2015 р. «Про військово-цивільні адміністрації» [4] тощо.

Щодо підзаконних актів у сфері закріплення нормативних особливостей правового режиму воєнного стану, варто перш за все, назвати Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 64/2022 [5], а також слід брати до уваги Укази Президента, якими продовжується строк дії воєнного стану в Україні. На додаток, до підзаконних актів у сфері закріплення нормативних особливостей правового режиму воєнного стану належать Постанови Верховної Ради України (наприклад, «Про деякі питання здійснення парламентського контролю з питань отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги під час дії воєнного стану» від 16.07.2024 р. № 3851-IX [6], «Щодо підтримки оборонно-промислового комплексу України в умовах воєнного стану» від 21.09.2023 р. № 3388-IX [7]) та Постанови Кабінету Міністрів України (як приклад – «Про затвердження Порядку організації взаємодії центральних органів виконавчої влади, інших державних органів щодо залучення, отримання, передачі, обліку, моніторингу та контролю за використанням міжнародної військової допомоги для задоволення потреб сил безпеки і сил оборони у період воєнного стану» від 13.02.2024 р. № 168 [8], «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану» від 05.09.2023 р. № 953 [9], «Деякі питання оплати праці працівників державних органів та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану» від 25.04.2023 р. № 391 [10] та ін.). Окрім того, варто брати до уваги і нормативні акти окремих органів публічного адміністрування, зокрема Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Національної поліції України, Служби безпеки України тощо.

Отже, акти національного законодавства, що визначають особливості правового режиму воєнного стану в Україні, включаючи: обмеження окремих прав і свобод громадян; порядок введення та скасування воєнного стану; повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану; особливості

діяльності підприємств, установ, організацій під час воєнного стану тощо, створюють правову основу для введення воєнного стану в Україні, забезпечуючи захист національної безпеки і оборони країни, а також є важливими для ефективного реагування на виклики, які виникають у результаті військових дій.

Щодо нормативно-правових актів, які визначають застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, передусім, варто вести мову про Закон України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції» [11], який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Слід зауважити, що зазначений Закон розмежовує поняття «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією» (визначення цих понять закріплені у ст. 1 зазначеного закону). Окремий розділ (розділ IV) цього нормативно-правового акту присвячений питанням запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням і містить перелік тих обмежень, які мають відповідний превентивний характер.

Питання адміністративної відповідальності за правопорушення пов'язані із корупцією, врегульовані Кодексом України про адміністративні правопорушення [12] (КпАП України), а саме – в окремій главі 13-А, що має назву «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією». Якщо співвідносити положення КпАП України та Закону України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», то можна помітити, що вони не є ідентичними у частині регулювання питань обмежень, спрямованих на запобігання корупції.

Окрему підгрупу у структурі нормативно-правової основи застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану становлять акти Національного агентства України з питань державної служби (НАДС) та Національного агентства України з питань запобігання корупції (НАЗК).

Узагальнюючи групу нормативно-правових актів, що регулюють застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, можна дійти висновку, що ці акти мають на меті створення системи превентивних заходів, спрямованих на зниження ризиків корупційних дій у суспільстві. В умовах воєнного стану, коли суспільство стикається з підвищеними ризиками корупційних проявів, відповідні нормативно-правові акти

встановлюють специфічні механізми контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, посилюють відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, та впроваджують адміністративні заходи для своєчасного виявлення і притягнення до відповідальності осіб, які порушують законодавство у цій сфері. Разом із тим, важливо забезпечити баланс між необхідністю запобігання корупції та дотриманням прав і свобод людини, щоб уникнути зловживань у цей критичний період. У цьому контексті нормативно-правові акти повинні бути адаптовані до змін, які вносять воєнні умови, проте залишатися в межах правового поля та відповідати міжнародним стандартам прав людини.

Групу актів міжнародного законодавства також можна розглядати крізь призму тих, що пов'язані із особливостями правового режиму воєнного стану та тих, які пов'язані із антикорупційним спрямуванням. До прикладів таких актів можна віднести: Загальну декларацію прав людини, прийняту і проголошену резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. (ч. 2 ст. 29); Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16.12.1966 р. (ч. 1 ст.5); IV Конвенцію про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907 р.; Женевську конвенцію про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р; Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23.07.1996 р.; Декларацію Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16.12.1996 р.; Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р. (United Nations Convention Against Corruption, UNCAC); Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 р.; Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією від 04.11.1999 р. та ін. Отже, аналіз міжнародного законодавства крізь призму воєнного стану та антикорупційних заходів дозволяє виявити значущість адаптації міжнародних норм до специфічних умов, з якими стикаються країни в кризових ситуаціях. Це також підкреслює важливість міжнародного співробітництва у впровадженні ефективних заходів для подолання наслідків війни та корупції.

Таким чином, слід вести мову про комплексний, системний, структурований характер нормативно-правового регулювання застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в

Україні. Нормативно-правова основа у зазначеній сфері умовно формується з двох блоків: 1) акти національного законодавства (нормативно-правові акти, що визначають особливості правового режиму воєнного стану та нормативно-правові акти, які визначають застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією); 2) акти міжнародного законодавства. Сукупність відповідних нормативно-правових актів дозволяє створити необхідний базис, визначити «правила гри» для запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану, а також відповідного реагування у випадку їх вчинення.

Література:

1. Риндюк В.І. Правотворчість як вид юридичної діяльності: прагматологічний аспект. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2019. Випуск 4 (44). С. 137-142. URL: <https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/199747>.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
4. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03.02.2015 р. № 141-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>.
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 46. Ст. 16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
6. Про деякі питання здійснення парламентського контролю з питань отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги під час дії воєнного стану: Постанова Верховної Ради України від 16.07.2024 р. № 3851-IX. *Офіційний вісник України*. 2024. № 69. Ст. 4111. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3851-20#Text>.
7. Щодо підтримки оборонно-промислового комплексу України в умовах воєнного стану: Постанова Верховної Ради України від 21.09.2023 р. № 3388-IX. *Офіційний вісник України*. 2023. № 91. Ст. 5279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3388-20#Text>.

8. Про затвердження Порядку організації взаємодії центральних органів виконавчої влади, інших державних органів щодо залучення, отримання, передачі, обліку, моніторингу та контролю за використанням міжнародної військової допомоги для задоволення потреб сил безпеки і сил оборони у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.02.2024 р. № 168. *Офіційний вісник України*. 2024. № 22. Ст. 1429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2024-%D0%BF#Text>.

9. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2023 р. № 953. *Офіційний вісник України*. 2023. № 87. Ст. 5038. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text>.

10. Деякі питання оплати праці працівників державних органів та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2023 р. № 391. *Офіційний вісник України*. 2023. № 46. Ст. 2474. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/391-2023-%D0%BF#Text>.

11. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 3186. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv#n310>.

12. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.